

SUOMEN ATEENAN-INSTITUUTIN YSTÄVIEN YHDISTYS RY:n
JÄSENLEHTI

1988/1

HELIKON

HELIKON

Suomen Ateenan – instituutin ystävien jäsenlehti 1988 N:o 1

Sisältö:	sivu
Göran Schildt, Ryhdy Ateenan ystäväksi	3
Valtio osti Ateenan-instituutille oman talon	4
Nils Oker-Blom, Finnish Institute at Athens (instituutin avajaisissa pidetty puhe)	5
Ateenan Arkeologisen Seuran 150-vuotisjuhla	7
Paavo Castrén, Suomen Ateenan-instituutin toimintamuodot	8
Nordisk vetenskapligt samarbete i Athen (vetoomus Pohjoismaiden ministerineuvostolle)	11
Olavi Koivukoski, Mistra – valtaamaton tornilinna	13
Kirjallisuutta	17
Ateenan-instituutin ystävien vuosikokous 1988	19

Suomen Ateenan – instituutin ystävien yhdistys r.y.

Johtokunta:

Juva, Mikko, fil.tri. pj.
Ericsson, Chr.H., fil.tri vpj.
Frösén, Jaakko, fil.tri.
Graae, Kristina, fil.maist.
Hohti, Paavo, fil.tri.
Koivukoski, Olavi, lehtori
Koski, Tuula, lääkäri
Laakso, Eino, ekon.
Laitila, Teuvo, assistentti
Neva, Heikki, varatuom.
Nyström, Arimo, hiippak.siht.
Schildt, Göran, fil.tri.
Sysiharju, Anna-Liisa, prof.

Jäsenlehden toimitus:

Ericsson, Chr.H., päätoimittaja
Laitila, Teuvo, toimittaja
Graae, Kristina, toimittaja
Norrback, Märta, toim.sihteeri

Toimihenkilöt:

Juva, Mikko, puheenjohtaja
Neva, Heikki, varainhoitaja
Laitila, Teuvo, sihteeri
Norrback, Märta, kanslisti

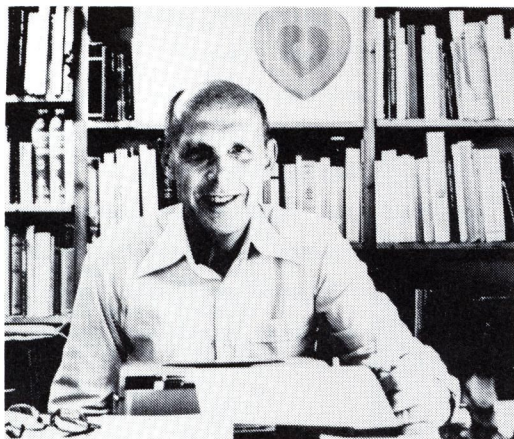
Jäsenmaksut:

Vuosijäsen	50,-
Opiskelija	25,-
Ainaisjäsen	500,-

PANKKITILI:

SYP shekkitili
200138-45048

ISSN 0785-2703
Helsinki 1988
Yliopistopaino

Göran Schildt työnsä ääressä Alvar Aallon piirtämässä huvilassa Tammisaarella. Huvila on tavallaan kirjailijan kesänviettopaikka. Syksyksi ja talveksi hän siirtyy Leros-saarelle.

Göran Schildtin suhde kreikkalaiseen kulttuuriin ei kaipaakaan täsmennystä. Hän on tukenut oleellisella tavalla Ruotsin Ateenan-instituutin ystävä-yhdistyksen toimintaa. Tämän vuoksi hän lähti innokkaasti mukaan perustamaan suomalaista Ateenan-instituutin ystävä-yhdistystä. Julkaisemme ohessa uudelleen hänen vetoomuksensa ystävä-yhdistyksen perustamiseksi.

Ryhdy Ateenan ystäväksi

Me allekirjoittaneet käännyimme Sinun puoleesi Kreikan ystävän ominaisuudessa. Uskomme että hyväksyt ja olet valmis tukemaan niitä uurastuksia, joiden tuloksena perustettiin vuonna 1985 Suomen Ateenan Kulttuuri-instituutti. Sen tavoitteena on yhteyksien avaaminen suomalaisille tutkijoille, taiteilijoille, opiskelijoille antiikkiin, Bysanttiin ja moderniin Kreikkaan.

Uskomme, että varsinaisten ammattimiesten ulkopuoleltakin löytyy kreikkalaisen sivistyksen harrastajia. Olemme tietoisia siitä, että moni haluaa päästä kiinni Kreikassa tapahtuvaan arkeologiseen ja muunlaiseen tutkimukseen, lähteä itäiselle Välimerelle opintomatkoilta, tavata samanhenkisten kulttuuriharrastusten täyttämää kansalaisia sekä tukea Ateenan-instituutin työmuotoja, jotta laitos pääsisi kehittymään.

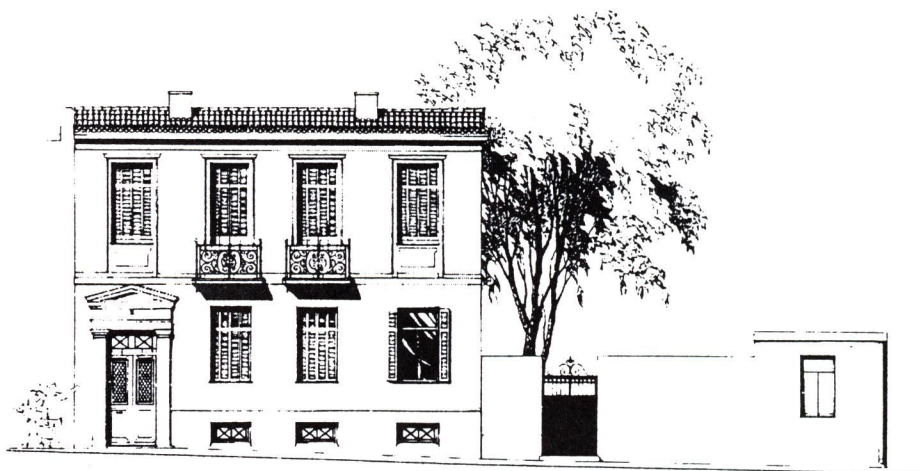
Tässä mielessä kutsumme Sinut kokoukseen jonka tarkoituksena on perustaa Suomen Ateenan-instituutin ystävä-yhdistys. Sen tavoitteena on täyttää edellä mainittuja, mutta myös muita sopivaksi katsottuja kulttuuritarpeita. Kyseessä ei ole taloudellisen edun tavoittelu instituutin hyväksi vaan pikemminkin omien toiveidesi toteuttaminen. Uskomme näet, että yhdistyksestä voi olla hyötyä jäsenilleen, jäsenet taas voivat antaa instituutille tarpeellista tukea. Humanistinen tutkimus ei ole puhtaasti erikoistuneiden tutkijoiden asiaa, vaan kuuluu meille kaikille.

Ateenan-instituutin ja ystävä-yhdistyksen kommunikaatiokanavaksi suunnitellaan jäsenlehteä, jossa julkaistaan instituutin toimintaa koskevia kirjoituksia ja yleisluontoisia Kreikkaa koskevia asiantuntijoiden ja "tavallisten ihmisten" kirjoittamia artikkeleita. Toisena toimintamuotona tulee olemaan Välimeren maihin suunnattu

kulttuurimatkailu instituutin tai muiden asiantuntijoiden opastuksella. Kolmantena muotona tulevat olemaan aihepiiriin liittyvät luennot.

Tuskin lähtisimme toiverikkaina perustamaan uutta yhdistystä ellemmme olisi tietoisia siitä tuloksellisesta toiminnasta, jota läntisen naapurimaamme Ruotsin Ateenan-instituutin ystävä-yhdistys on harjoittanut noin 10 vuoden aikana. Tällä yhdistyksellä on jo runsaat 2 000 jäsentä. Jäsenlehteä nimeltä HELLENIKA on kehitelty eläväksi, monipuoliseksi ja tervetulleeksi julkaisuksi. Yhdistyksen kulttuuri-matkoille on säännöllisesti lähtijöitä. Eiköhän meilläkin tämäntapainen onnistuisi? Merkitseekö elävöittävä ja miellyttävä kontakti kreikkalaiseen kulttuuriin meillä vähemmän?

Göran Schildt
fil.tri

Talo edustaa Kreikan 1800-luvun tyypillistä uusklassillista tyyliä, jonka baijerilaisen kuningashuoneen kutsumat arkkitehdit loivat itsenäistynyttä Kreikkaa varten. Piirros: Rakennushallitus.

Valtio osti Ateenan-instituutille oman talon.

Ruotsin instituutin korttelissa oli myytävänä rappeutunut, mutta ulkoa mukavan näköinen ja charmikas pieni kaupunkikiinteistö. Sekä Ruotsin että Suomen instituutien johtajat seurasivat yhdessä tilannetta, sillä tässä hahmottui Suomelle mahdollisuus saada jalansijaa Ateenan kamaralta, kaiken lisäksi erittäin edullisesti. Kansleri Nils Oker-Blom, jolle Ateenan-instituutti on keskeinen, saattoi asian opetusministeriön tietoisuuteen. Ministeriö toimi ripeästi, tarvittavat varat löytyivät ja kauppa lyötiin lukkoon. Valtion rakennusasiantuntijat olivat pian paikalla. Restaurointi arvioitiin kalliiksi.

Pieni talo ei ratkaise instituutin kaikkia tulevia tilantarpeita, sillä nykyinen vuokra-asunto jää edelleen käyttöön. Tyhjällä naapuritontilla on merkitystä sikäli, että molemmat instituutit suunnittelevat tänne yhteistä luentosalia. Myös norjalaiset ja tanskalaiset suunnittelevat tuloa tähän kortteliin.

Helsingin yliopiston kansleri Nils Oker-Blom piti säätiön puheenjohtajana avajaispuheen toukokuun 21. 1985 Kreikan tiedeakatemian juhlasalissa, joka edustaa juuri itsenäistyneelle Kreikalle tyypillistä uskalsisuutta.

Ateenan-instituuttimme avajaistilaisuus 21.5. 1985 oli juhlallinen, sillä paikalla olivat sekä Kreikan että Suomen valtion edustajat. Kansleri Oker-Blomin avajaispuheen jälkeen esitelmöivät prof. Maarit Kaimio ja Helsingin metropoliit-ta Johannes. Saksalaisen instituutin luentoauditoriossa luennoi myöhemmin prof. Henrik Lilius.

The idea of a Finnish institute working in Athens was inspired by the existing Finnish Institute in Rome at Villa Lante, which provided a very good example of a research institute engaged in active cultural work abroad. Some years ago Consul General Constantin Lazarakis donated to the University of Helsinki the basic capital for a scholarship fund, with the principal purpose of creating closer relations between Greece and Finland. The University took the opportunity to explore the possibilities of putting the cultural relations between our countries on a more established basis. This was facilitated by the Cultural Agreement between the two countries signed in Athens on February 9, 1983.

In order to start the work of founding a Finnish Institute in Greece, the Foundation for the Finnish Institute at Athens was established on the 11th of May 1983. The initiative was made by the Amer Group Ltd, the Finnish Cultural Foundation, the Foundations for the Universities of Oulu and Turku and of Åbo Akademi, Kansallis-Osake-Pankki, Skopbank, the William Thurning Foundation, the Union Bank of Finland, and the University of Helsinki. The first Board of the Foundation consisted of Dr. Christoffer Ericsson, Prof. Maarit Kaimio (Vice-president), Consul General Kerkko Keinonen, Prof. Henrik Lilius, Ambassador Eva-Christina Mäkeläinen, Mr. Jaakko Numminen, Chancellor Nils Oker-Blom (President), Dr. Göran Schildt and Mrs. Patricia Seppälä. Mr. Antti Arjava, Dr. Paavo Hohti and Mr. Ilari Nummi have acted as secretaries to the Foundation.

The beginning of the actual work of the Institute in Athens was made possible by the generosity of Consul General Constantin Lazarakis, who enabled the Foundation to rent an apartment for the Institute in the vicinity of the historical centre of Athens, in the region of Makriyanni, where several institutes of other countries

are also located. The activities of the Institute during its first years have been made possible with the support of the Academy of Finland and with donations of several individuals and corporations.. The Foundation for the Finnish Institute at Athens wishes to express its profound gratitude for their help and support.

The area of the Institute's interests is large, entailing both artistic work and the study of Greek language and culture, as well as the study of the cultural and commercial relations between the Greek world and Northern Europe from antiquity to modern times. The Institute endeavours to help students, researchers and artists of other fields, too, in their work in Greece. However, the core of the research work done at the Institute consists of the research done by the Director in office and his team of postgraduate students, and the area of study will thus change periodically. Dr. Paavo Castrén from the University of Helsinki was chosen by the Foundation to act as the first Director of the Institute for a period of three years beginning on 1 September 1984, and the theme of the research team working under his guidance is the last pagan revival of Athens A.D. 400-529.

Every year, a course is held at the Institute for graduate students to become acquainted with Greek culture. The Institute also arranges seminars in which specialists from different fields of study discuss aspects of their researches into ancient times. During Dr. Castrén's term, such seminars will be held on ancient medicine and technology. Public lectures are also held at the initiative of the Institute, one of them each year on the anniversary of the Institute, on the 21st of May. The Institute will, within the limits of its resources, also contribute to the arrangement of artistic and other exhibitions and occasions, and for its part promote cultural relations between Finland and Greece.

The Finnish Institute at Athens is an expression of our firm belief in the supreme importance of tradition in human life, of our belief in the imperishable cultural heritage of the antiquity, which both our generation and generations to come will be able to reinterpret and draw on time after time, and of our belief that contemporary scholars will be able to raise questions of significance and find answers which may in turn open up wide new prospects.

Nils Oker-Blom
President of the Board of the Foundation
for the Finnish Institute at Athens

HELLENIKA-lehdestä n° 42/87 lainaamme seuraavan uutisen. Mainittuun tilaisuuteen osallistui myös Suomen instituutin johtaja, fil. tri Paavo Castrén. Ruotsalaisten arkeologien työpanoksia paljastiin, kuten tästä huomaamme.

Ateenan Arkeologinen Seura, joka perustettiin heti turkkilaisista vapautumisen jälkeen ja jota saamme kiittää lukemattomien antiikin Kreikan monumenttien pelastamisesta, vietti 150-vuotis juhlaansa Herodes Attikuksen Odeonissa Ateenassa. Kreikan presidentti Khristos Sartzetakis, kulttuuriministeri Melina Merkouri ja Ateenan yliopiston rehtori Mikael Stathopoulos pitivät puheen. Ulkomaisten arkeologisten instituuttien onnentoivotuksen esitti ammattikunnan vanhin, brittiläisen instituutin johtaja tri Hector Catling.

Yhdistys, jolla on johtava tieteellinen ja menneisyyttä säilyttävä asema, nimitti tässä tilaisuudessa professori Åke Åkerströmin, joka aiemmin oli kunniajäsen, kunniapuheenjohtajaksi (honorary counsellor). Sama arvoasema suotiin Robin Häggille. Professori Einar Gjerstad on jo aiemmin nimitetty kunniavarampuheenjohtajaksi (honorary vice president).

Jo kuolleista ruotsalaisista eriasteisia kunnianimityksiä ovat seuralta saaneet Oscar Montelius, Martin P:son Nilsson, Axel W. Persson ja Sam Wide.

Instituutin ensimmäinen johtaja, fil. tri ja apul. prof. Paavo Castrén. Hän on klassillinen filologi Helsingin yliopistosta ja on kauan toiminut Roomassa kansainvälisissä tutkijapiireissä. Hän on myös julkaissut vaimonsa kanssa matkaoppaan "Rooma" (Gaudeamus).

Ateenan-instituutin johtaja, fil. tri Paavo Castrén on jättänyt kuluneen vuoden 1987 toiminnasta kertomuksen Säätiön hallitukselle. Siinä käsitellään järjestelyjä sekä kosketuksia Ateenassa toimiviin laitoksiin. Koska siitä käyvät ilmi instituutin toimintamuodot ja -piteet siteeraamme lukijoillemme tätä mielenkiintoista tekstiä. Tri Castrénin toimikausi päättyy kuluvan vuoden elokuussa.

Suomen Ateenan-instituutin toimintamuodot

Suomen Ateenan-instituutti on byrokraattinen laitos, joka hoitaa suhteita Kreikan kulttuuriministeriön ja yliopistojen sekä suomalaisten laitosten ja yksityishenkilöiden välillä, vastaa mm. tutkimus-, sisäänpääsy-, opastus- ja kuvauslupien hankkimisesta sekä mahdollisten arkeologisten kaivauslupien hankinnasta. Suhteet Kreikan arkeologisiin ja museoviranomaisiin on siis hoidettava instituutin kautta.

Instituutti avustaa henkilöresurssiensa puitteissa Suomen suurlähetystöä kulttuurisuhteiden hoitamisessa, joista osa muutoinkin kuuluu instituutin toimialaan. Toimintansa helpottamiseksi instituutin johtaja on nimitetty Suomen suurlähetystön kulttuuriavustajaksi, ja hänellä on siis diplomaatin asema.

Instituutin päätehtävä on huolehtia suomalaisten klassisen filologian, historian, taidehistorian, teologian, arkkitehtuurin, ym. opiskelijoiden akateemisesta

jatkokoulutuksesta. Tätä jatkokoulutusta suoritetaan kahdella tasolla:

- lyhyillä 2-4 viikkoa kestäville kursseilla eri alojen opiskelijoille, joihin opiskelijat osallistuvat tavallisesti oman opettajansa johdolla. Instituutti huolehtii käytännön järjestelyistä, ja sen henkilökunta pyrkii osallistumaan opetukseen toivotussa laajuudessa.

- kunkin johtajan valitseman tieteellisen projektin puitteissa. Kutakin projektia varten valitaan jatkokoulutettavista eri aloja edustavista opiskelijoista työryhmä, joka valmistaa johtajan toimikauden (3 v.) aikana tieteellisen julkaisun valitusta aiheesta.

Instituutti järjestää vuosittain yhden eritysalan symposiumin, jonka aikana suomalaisilla ja muilla pohjoismaisilla tutkijoilla, opettajilla, virkamiehillä tai elinkeinoelämän edustajilla on tilaisuus tutustua oman alansa historiaan sekä tavata alansa kreikkalaisia ja muita ulkomaisia edustajia. Toistaiseksi on järjestetty antiikin lääketieteen symposium (yli 60 suomalaista osanottajaa) ja antiikin tekniikan symposium (yli 40 suomalaista ja 20 ruotsalaista osanottajaa). Keväällä 1988 järjestetään symposium Suomen sanomalehtien päätoimittajille aiheesta "Olympiakisojen menneisyys ja tulevaisuus".

Suomen Ateenan-instituutin luonne ja asema

Suomen Ateenan-instituutin säätiö perustettiin yksityisellä pohjalla keväällä 1983. Säätiön peruspääoma saatiin eri rahalaitoksilta, korkeakouluilta, muilta säätiöiltä ja rahastoilta sekä Suomen elinkeinoelämältä. Varsinainen toiminta alkoi vuotta myöhemmin, kun ensimmäiseksi johtajaksi valittu dos. Paavo Castrén lähetettiin Ateenaan selvittämään toimitilatilannetta. Ruotsin instituutin avustuksella löydettiin heidän instituutinsa läheltä Makriyanin kaupunginosasta edullinen vuokrahuoneisto (149 m²), joka osoittautui huoneohjelmaltaan verrattain sopivaksi, kun oli käynyt ilmi, ettei kirjasto/lukusali-tilaa tarvitsisikaan sijoittaa huoneistoon, vaan se voitaisiin sijoittaa Ruotsin instituutin tiloihin. Suomen pääkonsuli Ateenassa, toim. joht. Constantin Lazarakis sitoutui suorittamaan instituutin kiinteistökulut ensimmäisten kolmen vuoden ajalta. Huoneisto kalustettiin pääasiassa Suomesta saaduilla lahjoituksilla.

Kreikan ja Suomen välisen vuonna 1983 solmitun kulttuurivaihtosopimuksen jälkeen ryhdyttiin Suomen Ateenan-suurlähetystön avulla hankkimaan instituutille toimilupaa, joka saatiinkin kevään kuluessa, niin että juhlalliset viralliset avajaiset saatettiin suorittaa 21.5. 1985 opetusministeri Gustav Björkstrandin läsnäollessa. Koska kaikki ulkomaiset tieteelliset instituutit Ateenassa ovat arkeologisia instituutteja, on myös Suomen instituutilla tämä asema.

Suomen valtio osallistui aluksi instituutin rahoitukseen Suomen Akatemian välityksellä maksamalla johtajalle palkkaa työsopimussuht. tutkijana.

Pohjoismainen yhteistyö Ateenassa

Ruotsin arkeologinen instituutti on toiminut Ateenassa v:sta 1948. Suomen instituutin perustamisen jälkeen ovat muutkin Pohjoismaat ryhtyneet konkreettisiin toimiin instituutin perustamiseksi. Norjan instituutin perustamishankkeet toteutunevat 1988/89, ja Tanska seurannee pian perässä tietyistä taloudellisista ym. vaikeuksista huolimatta.

Ruotsin ja Suomen instituuttien välisissä neuvotteluissa on alusta asti lähdetty siitä, että pohjoismaisten instituuttien välinen läheinen yhteistyö on Ateenassa välttämätöntä, taloudellisesti edullista sekä suhteellisen helposti toteutettavissa.

Suomen instituutin henkilökunta

Instituutissa on tällä hetkellä päätoiminen tieteellinen johtaja, jolla on oltava vähintään dosentin pätevyys jollakin instituutin tehtäviin kuuluvista tieteenaloista, puolipäivätoiminen (70%) kreikkalainen toimistosihteeri sekä viikkosiivoaja (2krt./v.), jonka palkasta johtaja maksaa puolet. Normaalioloissa tämä miehitys on sopiva.

Toimitilat

Instituutti toimii tällä hetkellä vuokrahuoneistossa Propileon-kadun numerossa 30, noin 300 metrin päässä Ruotsin instituutista ja uudesta toimitalosta. Huoneisto, jossa nyt sijaitsevat myös johtaja ja sihteerin työhuoneet sekä kulloinkin tarvittavat edustustilat, on johtajan asunnoksi erittäin sopiva, mutta ei luonnollisesti täytä pitkällä tähtäyksellä toimitilan vaatimuksia.

Instituutti on vuokrannut, toistaiseksi kahdeksi vuodeksi, käytöstä poistetun täysihoidtolan irtaimistoinen opiskelija-asuntolaksi. Asuntolassa, joka käsittää n. 100 m², on kolme kahden hengen ja yksi yhden hengen huone, keittiö, yhteinen ruokailutila, kylpyhuone ja erillinen WC, johon olisi mahdollista asentaa suihkuallas. Asuntolan vuokra ja käyttömenot rahoitetaan periaatteessa asumismaksuilla, jotka on voitu pitää hyvin alhaisina.

Suomen valtio on ostanut kesäkuussa 1987 instituutin toimitilaksi kiinteistön samasta korttelista, jossa Ruotsin instituuttikin sijaitsee. Rakennus on pieni ja huonokuntoinen, mutta arkkitehtonisesti arvokas ja korjattuna toimitilaksi erittäin sopiva.

Instituutin toimitalon vieressä on käytännöllisest katsoen tyhjä tontti, joka on tarkoitettu hankkia kaikkien pohjoismaiden instituuttien yhteistä suurta luentosalia varten. Suomen instituutilla on luonnollisesti parhaat mahdollisuudet käyttää luentosalirakennuksen näyttely- ja edustustiloja hyödykseen.

Suomen Ateenan-instituutin toiminnan alettua Skandinavia on edustettuna kahdella tieteellisellä laitoksella. Tältä pohjalta vuodesta 1948 toiminut Ruotsin ja vuodesta 1985 toiminut Suomen instituutti ovat lähteneet rakentamaan yhteistä kirjastoa pyytämällä Pohjolan Ministerineuvostolta käyttövaroja tämän toteuttamiseksi. Lähiaikoina on syntymässä myös norjalainen instituutti. Lainaamme tämän mielenkiintoisen kirjelmän alkuosana.

Nordiskt vetenskapligt samarbete i Athen

Undertecknade föreståndare för de svenska och finska arkeologiska instituten i Athen anholder härmed om Nordiska Ministerrådets stöd för ett nordiskt samarbetsprojekt i form av gemensamma lokaler för vetenskaplig, särskilt arkeologisk, forskning i Grekland. Planerna omfattar lokaler för bibliotek, föreläsningar, utställningar m.m. till en beräknad total kostnad av c:a 4 milj. svenska kronor.

Det finns f.n. två nordiska arkeologiska institut i Athen: det svenska sedan 1948, det finska sedan 1985, båda erkända av det grekiska kulturministeriet som s.k. arkeologiska skolor. Ett nära samarbete har redan inletts dem emellan, särskilt beträffande biblioteksresurserna. Konkreta planer finns på upprättande av också ett danskt och ett norskt institut av motsvarande karaktär; dessa förväntas också komma att ansluta sig till detta bibliotekssamarbete. I stadsdelen Makriyanni söder om Akropolis har det svenska institutet sedan 1975 en egen fastighet, i vilken bl.a. dess vetenskapliga specialbibliotek på c:a 22 000 volymer är inrymt. Dessa lokaler kommer dock inte att räcka länge för den stora nyaccession av böcker och tidskrifter, som väntas bli följden av det inledda samarbetet med det finska institutet, än mindre om också Danmarks och Norges institutsplaner blir förverkligade. Finska staten har i juni 1987 för finska institutets räkning förvärvat en egen fastighet i samma kvarter, vilken efter renovering skall inrymma lokaler för framför allt administration och undervisning.

De två (eller i en framtid fyra) nordiska instituten har uppenbarligen stora fördelar att vinna genom en effektiv samordning av sina resurser, dels i fråga om undervisning, forskning m.m., dels, och mest konkret, i fråga om biblioteksresurser och undervisningslokaler. I samma kvarter som de svenska och finska institutens byggnader finns f.n. två fastigheter till salu, vilka borde förvärfvas för det gemensamma lokalbehovet. Den ena består av en byggnad, som skulle lämpa sig som bibliotek; enligt en preliminär uppskattning skulle den rymma c:a 50 000 volymer, dvs. mer än dubbla det nuvarande beståndet, samt 8 läsplatser och 12 forskarplatser; därtill arbetsrum för två bibliotekarier samt två gästrum. Den andra (som ligger intill finska institutets byggnad) utgörs av en praktiskt taget obebyggd tomt, på vilken man skulle kunna uppföra en byggnad inrymmande fö-

reläsnings- och utställningslokaler, arbetsrum, mörkrum och förrådslokaler (för utgrävningsutrustning o.dyl.) samt ev. en mindre bostadslägenhet. De båda fastigheterna bör inköpas för framtida gemensamt bruk av de nordiska ländernas institut. Finska staten har i dagarna beslutat att, för att förekomma andra potentiella köpare, förvärva den ovannämnda granntomten till finska institutet, avsedd för den gemensamma föreläsningssalen. Det förutsättes, att ägandeförhållandena till de i projektet ingående fastigheterna i en framtid kan komma att omprövas.

En preliminär ekonomisk kalkyl ger vid handen att hela projektet skulle kunna förverkligas med c:a 4 milj. svenska kronor. Därav belöper sig c:a 1.2 milj. på inköp av biblioteksbyggnaden och 800 000 kr på renovering och inredning av densamma, 500 000 kr på inköp av tomt för föreläsningsbyggnaden samt 1.5 milj. på uppförande av den nya byggnaden.

Vi bifogar beskrivning av kvarteret med de aktuella objekten samt preliminära dispositionsplaner för de båda byggnaderna. Det bör nämnas, att det i samma kvarter finns ytterligare två fastigheter som skulle vara lämpliga för de institut som ännu inte har permanenta lokaler (för kontor, gästrum och ev. föreståndarbostad).

Det skisserade programmet skulle ge en långsiktig lösning på de nordiska institutens gemensamma lokalbehov och dessutom utgöra en stark manifestation av nordiskt praktiskt samarbete i Athen och i den internationella vetenskapliga världen.

Athen, den 17 november 1987

Robin Hägg
Föreståndare för
Svenska institutet i Athen

Paavo Castrén
Föreståndare för
Finska institutet i Athen

Kreikan kristillinen Akropolis

"Niin kauan hyljätty ol'laaksot vuoriston,
mi kohoo Spartan pohjoispuolla, takana
Taygetos-harjun, jolt'Eurotas vallaton
purona vaahtoo, laaksossamme laaja on
jo kaislavirta, joutsentemme ruokkija.
Siell'uljas rotu vuorilaaksoon rauhassa
jo siirtyi, yöstä samosi Kimmerian,
rakensi tornilinnan valtaamattoman,
sen turvin maata, kansaa vaivaa millä vain."

Goethe, Faust II:3

Peloponnesoksen eteläosassa on hedelmällisen Lakonian pääkaupunki Sparta, tuo Lykurgoksen, Leonidaan ja kuolemattomien sotilaitten kotipaikka. Tämän ajan matkailija ei löydä kuitenkaan juuri mitään, mikä muistuttaisi tuosta rikkaasta menneisyydestä. Harvoin voi tulevaisuutta ennustava onnistua niin hyvin kuin kreikkalainen historioitsija Thukydides: "Jos Lakedaimon kerran hävitettäisiin, niin että ainoastaan pyhäköt ja rakennusten perustukset olisivat jäljellä, niin kaukaisessa tulevaisuudessa jälkimaailma tuskin uskoisi, että sen mahti on koskaan vastannut sen mainetta. Kun se ei ole yhtenäinen kaupunki, vaan ryhmä kyliä kuten muinainen Hellas, niin se kallisarvoisten temppelien ja rakennusten puuttuessa vaikuttaisi paljon vähäpätöisemmältä, kuin se todellisuudessa oli." Kun kuljeskelee nykyisen Spartan kaduilla, teillä ja puistoissa, ei todella voi muuta kuin ihmetellä, että paikalla on joskus ollut maineikas kaupunki.

Antiikin aika ei siis ole jättänyt jäljelle juuri mitään silmin havaittavaa, mutta bysanttilaisuutta kohtaan on kaiken kuluttava aika ollut suopeampi. Spartassa on Mistra. Mistran kaupunkiin, "valtaamattomaan tornilintaan", kiidätti Goethen mielikuvitus tohtori Faustin ja homeerisen ajan Spartan kuninkaan Menelaoksen ihanan puolison Helenan. Mistran "harmaan tummat, muuriruskeat, jäykät, jyrkät muurit" saavat olla Faustin ja Helenan kohtaamisen todistajina.

Muinaisen Spartan historia päättyi vuonna 396 jKr., jolloin länsigoottien kuningas Alarik hävitti Kaupungin. Miesten uljuus oli ollut Spartan muurina, mutta sekään ei loputtomiin kestänyt. Vuosisatojen ajaksi synkkä yö peitti kaupungin, kunnes ensimmäisen kristillisen vuosituhannen päättyessä eräs Nikon-niminen munkki rakennutti luostarin kaupungin raunioille. Luostari sai nimen Myzethrás, joka tulee juustoa merkitsevästä sanasta. Myöhemmin nimi lyhentyi muotoon Mistra. Sparta oli herännyt pitkästä unesta.

Ristiretkeläiset olivat uskon innolla sotineet Idän mailla ja valloittaneet maita ja kaupunkeja. Konstantinopol oli joutunut v. 1204 heidän käsiinsä.

Vähitellen länsimaiset ruhtinaat alkoivat asettua Kreikkaan ja rakentaa valtansa tueksi mahtavia ritarilinnoja. Vuonna 1249 tuli frankkiruhtinas Vilhelm von Villehardouin Spartaan, huomasi majesteettillisen Taygetos-vuoriston varjossa yksinäisen vuoren ja rakennutti sille loistavan linnoituksen ja vahvasti varustettuja portteja, suuri palatsi ja muita rakennuksia. Mistran kaupunki oli saanut alkunsa.

Frankkien valta kesti kuitenkin vain lyhyen ajan, sillä Bysantin keisarit olivat frankkeja mahtavampia. Vuonna 1259 Vilhelm von Villehardouin, niin rohkea ja loistava taistelija kuin olikin, kärsi tappion Palaiologos-suvun keisaria Mikaelia vastaan taistellessaan. Vuodesta 1262 Mistra oli kreikkalainen kaupunki.

Vähitellen Spartan kylä menetti asukkaansa, kun väestö siirtyi linnavuorelle. Autiosta, pienestä vuoresta kehittyi vähitellen pienoismaailma, joka oli täydellinen kaupunki. Siellä oli kirkkoja, luostareita, palatseja, tavallisia kansan asuntoja, katuja, kujia, kaivoja, vesijohtoja ym. Asukasmäärä kohosi muutamassa vuosikymmenessä yli 40 000:n. Jyrkästä 620 metriä korkeasta vuoresta oli muodostunut erikoislaatuinen kaupunki. Bysantin keisarit olivat ottaneet Mistran suojelukseensa, ja niin sen kukoistusaika alkoi.

Mistran kaupungista kehittyi 1300 - 1400 -luvulla tärkeä poliittinen, uskonnollinen, sotilaallinen ja sivistyksellinen keskus. Ruhtinaat hallitsivat kansaa mahtavasta palatsistaan, jossa vietettiin loisteliasta ja suurenmoista elämää. Kaupungista tuli uuden kreikkalaisen elämän vuolaasti pulppuava lähde. Uskonnollinen ja sivistyksellinen elämä koki uudestisyntymisen. Arkkitehdit, kuvanveistäjät ja maalarit alkoivat toimia yhdessä ja tuloksena oli toinen toistaan kauniimpia rakennuksia. Vuoren rinteelle kohosi seitsemän kirkkoa: Pyhän Dimitrioksen katedraali, Evangelistria, Odighitria, Pantanassa, Peribleptos ja Pyhän Theodoroksen ja Pyhän Sofian kirkot. Näin tuli Mistrasta kirkkojen kaupunki, pyhä kaupunki, yksi bysantin kirkkotaiteen keskuksista.

Pyhäköt ovat kaupungin kallisarvoinen aarre, lahjakkaitten taiteilijoiden vertaansa vailla oleva lahja jälkimaailmalle. Kirkkojen seinät täyttyivät hienoista ja herkistä fräskoista. Jeesuksen, Jumalan Äidin ja Pyhiin elämä ja yleensä Raamatun tapahtumat antoivat runsaasti aiheita taiteilijoille.

Siellä on marttyyrien kulkuetta esittävä fresko, jossa kultaisin sädekehin varustetut pyhät kulkevat pukeutuneina tähdin ja helminauhoin koristettuihin punaisiin, sinisiin ja vihreihin viittoihin.

Siellä on kohtausta Kaanan häistä ja taiteilijan mielikuvituksen luoma kuva sokean näkönsä saamisesta. Yksi voimakkaimmin toteutetuista fräskoista on Jeesuksen syntymää esittävä Peribleptoksen pyhäkköön maalattu taideteos. Keskushahmona siinä on tummaan pukeutunut, puolittain makaavassa asennossa

oleva Maria. Voimakasta kultaa ja keltaista väriä taiteilija on käyttänyt rohkeasti kuvatessaan ympärillä olevaa maisemaa, enkeleitä ja ihmisiä. Taideos tempaa suggestiivisella voimallaan kotsojan.

Vaikuttavin Mistran rakennuksista on Peribleptos, jota on sanottu yhtä selittämättömän salaperäiseksi kuin ihmissielua. Kirkon rakentajan nerokkuutta sosittaa se, miten hän on osannut ratkaista jyrkän harjanteen ja siinä olevan luolan tuomat vaikeudet. Kokonaisuus on ihmeellisen harmoninen ja tunnelmallinen. Aika ja ikuisuus sulautuvat yhdeksi. Taiteentutkijat ovat sitä mieltä, että Mistran taiteilijat ovat ilmaisun tarkkuudessa, tyyllisissä pyrkimyksissä ja tunteen syvyydessä ja voimassa päässeet täysin samalle tasolle kuin 14:nneen vuosisadan italialaiset mestarit.

Sivistyksellisen keskuksen Mistrasta 1400-luvun alussa teki filosofi Plethon, Platonen suuri ihailija, joka Italian-matkoillaan oli tutustunut Firenzessä Cosimo di Mediciin, Heidän ystäväystymisestään oli seurauksena platonilaisen akatemian perustaminen Firenzeen. Plethonen ympärille Mistraan kerääntyi suuri oppilaitten joukko, sillä hänen filosofikoulunsa oli saavuttanut suurta mainetta. Tunnetuimmat oppilaat olivat Bessarion, josta myöhemmin tuli Rooman kirkon kardinaali, ja Georgios Scholarios, josta Konstantinopolin valloituksen jälkeen tuli ekumeeninen patriarkka Gennadios. Molemmista kertoo Mika Waltari Nuoressa Johanneksessaan ja Johannes Angeloksessaan. Kuten Platonilla oli hänen myöhäsyntyisellä oppilaallaan Plethonilla runsaasti valtiollisia harrastuksia. Hänen mukaansa Konstantinopoli oli jo aikansa elänyt ja maailmaa johtanut. Nyt oli Kreikan vuoro, ja kreikkalaisuuden läpimurto alkaisi Peloponnesokselta Mistrasta. Keisaria ja hänen sukuaan hän ei kuitenkaan saanut vakuuttuneeksi näistä suurista ajatuksistaan.

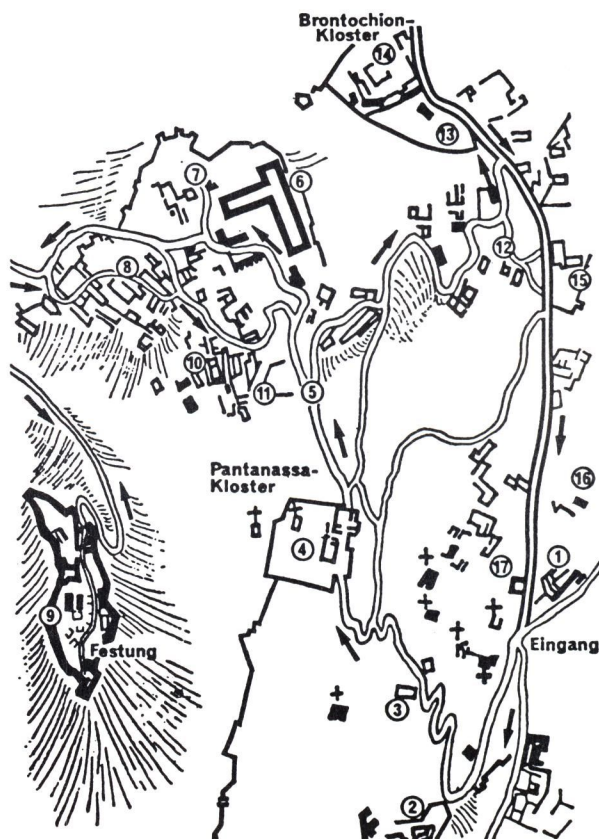
Mutta Mistran loistava kukoistuskausi oli jo päättymässä. Edessä oli kuitenkin vielä sen historian suurin ja loisteliain juhla. Mitään sen kaltaista kaupunkia ei vielä koskaan ollut kokenut. Oli kuin iltaruskon voimakas värikylläisyys olisi leivittynyt yli koko taivaankannen. Bysantin viimeinen keisari Konstantinus kruunattiin Mistrassa vuonna 1449. Vielä kerran tämä kaupunki sai nähdä ruhtinaitten ja ylhäisten juhlanan kulkueen etenevän kaduillaan kohti ruhtinaspalatsin kullasta välkehteleviä saleja. Tästä tilaisuudesta tuli Mistran hautajaisjuhla, sillä ei kestänyt kuin muutama vuosikymmen ja kaupunki oli täydellisesti menettänyt merkityksensä.

Seuraavien vuosisatojen kuluessa Mistra oli vuoroin turkkilaisten vuoroin venetsialaisten tai kreikkalaisten hallussa. Olipa kaupunki kerran 1700-luvun lopussa venäläisen kreivin Feodor Orlowinkin käsissä. Kaupunki oli vähitellen raunioitunut, se oli moneen kertaan ryöstetty, poltettu ja hävitetty ja sen asukkaat surmattu. Mistra oli autio, tyhjä ja kuollut, kun 1800-luku alkoi.

Käynti tämän hetken Mistrassa on elämys. Raunioina ovat lähes kaikki muut kuin kirkot, joista monet ovat hyvässä kunnossa. Jykevistä ruhtinaspalatsista ja vuoreen

Mistran luostarit ja kirkot

1. Marmara-kaivo
2. Peribleptos-luostari
3. Frangopoulos-talo
4. Pantanassa-luostari
5. Monemvasia-portti
6. Despoottien palatsi
7. Nauplion-portti
8. Hagia Sofia-kirkko
9. Frankkien linnoitus
10. Pieni palatsi
11. Hagios Nicolaos-kirkko
12. Evangeliastria-kirkko
13. Haghi Theodori
14. Apendiko
15. Metropolis
16. Johannes-kirkko
17. Christophoros-kirkko

korkeimmalla huipulla olevasta linnasta on vielä jäljellä osa mahtavista seinärakennelmista ja paksuista muureista. Kaupunki on kuollut, vain Pantanassa-luostarin nunnat liikkuvat hiljaisina ja ystävällisinä kuin vähäisenä jäännöksenä Bysantin mahtavuuden päiviltä.

Taiteen tutkijalle ja tuntijalle merkitsee Mistrassa käynti rikasta kokemusta. Bysantin taiteen syvimpään olemukseen pyrkivälle on tutustuminen Mistran aarteisiin paras tienviitta.

Maallikolle tämä Bysantin Pompeiji, Kreikan kristillinen Akropolis ja Goethen valtaamaton tornilinna puhuu voimakasta kieltä.

Toimituksen tarkoituksena on tällä palstalla esitellä lukijoita todennäköisesti kiinnostavaa kirjallisuutta, uutta tai jokseenkin tuoretta. Katsomme kaikkien hallitsevan englantia ja saksaa. Sen sijaan jätämme pois sinänsä arkeologisessa mielessä tärkeät kielet italian ja ranskan. Ruotsissa tuotetaan vilkkaasti alan kirjallisuutta, joka on edullisesti saatavissa aktiivisen Ruotsin Ateenan-instituutin välityksellä.

Leena Pietilä-Castrén: *Magnificentia publica. The Victory Monuments of the Roman Generals in the Era of the Punic Wars, Commentationes Humanum Litterarum* 84 (1987). 178 s.

Suomalainen antiikintutkimus on kiitettävällä tavalla laajentamassa aluettaan sekä kreikkalaisella että roomalaisella maaperällä. Kun muualla Euroopassa ja erityisesti muissa Pohjoismaissa keskitytään yhä suppeampiin kokonaisuuksiin ja erikoistutaan antiikintutkimuksessaakin äärimmilleen, suomalaisessa antiikintutkimuksessa ovat valttia tieteidenvälisyys ja ryhmätyöskentely.

Myös yksityisissä monografioissa on sama suuntaus vallalla: monet jatko-opiskelijoistamme ovat jo saaneet tai saamassa pääasiallisen tieteellisen koulutuksensa Rooman- ja Ateenan-instituuteissamme alan parhailta kansäinvälisiltä asiantuntijoilta. On luonnollista, että tulokset poikkeavat paljon aikaisemmista saavutuksista.

Ensimmäinen suomalainen Rooman topografiaa käsittelevä tieteellinen tutkimus, Helsingin yliopiston v.t. assistentin Leena Pietilä-Castrénin otsikossa mainittu teos, esitettiin väitöskirjana joulukuussa 1987. Teos edustaa modernia monitieteellistä Rooman topografian tuntemusta, jonka lähtökohdat ovat viime vuosisadan vaihteen n.s. filologisessa arkeologiassa ja joka on uudelleen tullut viime vuosikymmenien aikana muotiin varsinkin Italiassa, Englannissa ja Ranskassa. Suomessa ei ole mitään tämän tapaistakaan aikaisemmin antiikintutkimuksen alalla esitetty.

Väitöskirja käsittelee Rooman sotapäälliköiden huomattavaa taloudellista ja ideologista valtaa 3. ja 2. vuosisadoilla eKr, jolloin he saattoivat käyttää pääasiassa kreikkalaisesta maailmasta saamansa sotasaaliin miltei haluamallaan tavalla. Tutkimus keskittyy siihen, millä tavalla sotapäälliköiden rakennustointa vaikutti ajan taidemaun kehittymiseen ja Rooman topografian muovautumiseen tasavallan ajan tärkeinä viimeisinä vuosisatoina. Erityisen mielenkiintoista on todeta, millaisia rakennuksia voitonmonumenteiksi rakennettiin ja minne nämä

monumentit pystytettiin; useimmat rakensivat triumfikulkueen reitin varrelle, kun taas esim, Forum Romanum varattiin kokonaan muunlaiselle rakentamiselle. Tärkeää on myös se, millä tavalla uudet hellenistiset ja klassistiset virtaukset levisivät Roomaan juuri sotapäälliköiden toiminnan välityksellä. Kirjoittaja olisi ehkä voinut enemmänkin korostaa tulostensa arvoa antiikin-tutkimukselle yleensä, jotta ne ymmärrettäisiin paremmin myös vähemmän asiantuntevissa piireissä. Kansainvälinen kritiikki on kuitenkin tässäkin tapauksessa ratkaiseva.

Paavo Castrén

Sture Linnér: Hellenika. Rubicon, Uppsala.

Fil. tri ja klassikko Sture Linnér, joka nykyisin asuu Ateenassa, piti 1987 yhdistyksemme puitteissa esitelmän otsikolla "Minun Kreikkani". Odotettiin klassillista teemaa, mutta Linnér käsittelikin sodan- ja sisällissodan aikaista modernia Kreikkaa, jossa hän oli toiminut, vaikeissa oloissa, Punaisen Ristin avustustehtävissä. Linnérin ura onkin poikkeuksellinen, sillä klassikosta ja muinaistutkijasta kehittyi kansainvälisten järjestöjen asiamies, myös Ruotsin ulkoministeriössä palveleva monitoimimies, sekä lopulta suurteollisuuden kärkinimi. Tästä huolimatta Linnérin kiinnostus klassiseen maailmaan ja antiikkiin säilyi, mikä ilmenee hänen monipuolisesta kirjallisesta tuotannostaan. Monitoimisuus käy esille vaikkapa siitä, että ulkoministeriö julkaisi vuonna 1986 hänen kansainvälisiä hätäapu-organisaatioita käsittelevän kirjansa.

"Hellenika" on esseekokoelma, johon on koottu päivälehtikirjoituksia, kulttuuriesseitä, matkahavaintoja ja kirjallisuuspakinoita eri aloilta. Kaikki koskettelevat kuitenkin kolmea kenttää: antiikin Hellasta, Bysanttia ja itsenäistä mutta rikkinäistä ja sodan repimää modernia Kreikkaa. Linnér on myös hyvin perillä kirjallisuudesta, runoudesta ja kirjailija-hahmoista, sillä hän esittelee myös modernia kreikkalaista runoutta ilmeisen taidokkaasti. Yleensä vähän tunnettua sisällissotaa, joka syttyi joukkojen poistuttua Kreikasta, länsivaltojen pyrkimyksiä ja painostuksia, sekä kommunistisissien tavoitteita ja terroritekoja Linnér koskettelee silminnäkijän tuntemuksella. 175 sivua käsittelevä kirja on sisällöltään runsas ja monipuolinen.

ChE

Ateenan-instituutin ystävien vuosikokous 4.3. 1988

Ystävä-yhdistyksen vuosikokous pidettiin Helsingin yliopiston päärakennuksen pienessä juhlasalissa. Tilaisuudessa oli läsnä noin 50 henkeä. Yhdistyksen johtokunnan puheenjohtaja tri Mikko Juvan avattua kokouksen sen puheenjohtajaksi valittiin professori Henrik Lilius. Kokous todettiin lailliseksi ja päätösvaltaiseksi. Se hyväksyi vuosikertomuksen, vahvisti tuloslaskelman ja taseen viime vuodelta ja myönsi johtokunnalle vastuuvapauden. Samoin se vahvisti vuoden 1988 toimintasuunnitelman ja tulo- ja menoarvion ja päätti jäsenmaksun suuruudeksi edelleen 50 markkaa (opiskelijoilta 25 markkaa). Ainaisjäsenmaksu on 500 markkaa. Johtokunnan puheenjohtajaksi valittiin edelleen tri Juva. Erovuoroisista jäsenistä dosentti Paavo Hohti, pankinjohtaja Heikki Neva ja kirjailija Göran Schildt valittiin uudestaan. Arkkipiispa Johanneksen jättäydyttyä omaehtoisesti syrjään hänen tilalleen valittiin Helsingin ortodoksisen hiippakunnan hiippakuntasihteeri maisteri Arimo (Aleksander) Nyström. Vuosikokous myönsi johtokunnalle valtuudet jatkaa instituutin tukemiseen tähtäävän stipendihankkeen kehittämistä.

Vuosikokouksen jälkeen instituutin nykyinen johtaja dosentti Paavo Castrén esitelmöi instituutin toiminnasta. Hän jakoi sen kolmeen päätyyppiin: kulttuurityöhön, symposiumeihin ja jatkokoulutukseen. Kulttuurityöhön kuuluvat mm, erilaiset näyttelyt ja suomalaisten taiteen ja tieteen harjoittajien toiminnan helpottaminen Kreikassa. Tässä on apuna instituutin suora yhteys Kreikan kulttuuriministeriöön. Symposiumeja on toistaiseksi järjestetty lääketieteen ja tekniikan alalta. Huhtikuussa 1988 pidetään olympiakisojen menneisyyttä ja tulevaisuutta pohtiva symposium. Näiden tilaisuuksien järjestämisessä instituutille on suurta etua siitä, että se saa käyttää korvauksetta Ateenan yliopiston tiloja. Jatkokoulutus on instituutin päätehtävä. Se tapahtuu toisaalta järjestämällä lyhyitä, kahdesta neljään viikkoa kestäviä kursseja eri aloilta (klassinen filologia, historia, taidehistoria jne.), toisaalta kolmivuotisten, yhden johtajakauden kestävien tutkimusprojektien puitteissa. Castrénin esitelmän pääosa käsittelikin hänen projektiaan, joka ulottui herulien 267 suorittamasta Ateenan jonkinlaisesta hävittämisestä viimeisen ei-kristillisen akatemian sulkemiseen 529. Projektin päätarkoituksena on osoittaa, että Ateenan henkinen ja taloudellinen elämä oli tarkasteltuna kautena paljon vilkkaampaa ja monimuotoisempaa kuin tähän asti on yleisesti oletettu. Esitystä täydensivät lukuisat diat.

